

djetinjstvo nije uvijek bilo lako, ali stekla sam puno otpornosti za koju nisam sigurna da će je moja djeca imati. Ali, ne želim ih izlagati napornima koji u našem načinu života nisu autentični.

Kao gradska zastupnica baviti ćete se najviše zdravstvom.

- Da. Trenutno se radi revizija svih sustava, locirali smo osnovne probleme od kojih bi trebalo ići. Treba puno bolje osposobiti domove zdravlja, ne samo infrastrukturno, jer su mnogi u očajnom stanju, nego i da postanu funkcionalniji i dostupniji. Da se veći dio usluga može obaviti u domu zdravlja, da se ne mora sve u bolnice, također da se dio dijagnostičkih zahvata vrati u primarnu praksu. To je prije i bilo tako... Ne samo da se psihijatrija više mora vratiti u zajednicu nego i medicina.

Hoće li oni pristati na to, mnogi su ionako preopterećeni?

- Mislim da i zdravstvene radnike u primarnoj zaštiti frustrira situacija u kojoj se nalaze, imaju i niza primanja, fali ljudi u tom sektoru... Vjerujem da bi poboljšanje uvjeta rada tu pomoglo.

Veliki projekti?

- Da, koji se tiču bolnica, a gradske bolnice su Sveti Duh, Vrapče, Janjkomir, Srebrnjak... i tu se sad radi revizija. I, naravno, projekt nove bolnice. Novi Zagreb nema bolnicu, to je suludo, i to je tako velik projekt koji će sigurno morati ići u partnerstvu s državom.

Još je moja generacija prije 35 godina izdvajala samodoprinos za tu bolnicu, pa nikad ništa. Misli se na taj postojeći prostor ili potpuno novi?

- Tu je struka još podijeljena. Tako skup projekt zahtijeva i jako dobru ekspertizu.

Zadnjih dana u javnom prostoru pojedinci agresivno izjednačavaju pedofiliju i homoseksualnost, potaknuto istupom zastupnika Grmoje. Kako vi, kao psihijatrica, vidite tu ideju, nagov, da se izjednačavaju te dvije stvari?

- Uopće ne mislim da se radi o nagonu, nego o taktici, doduše već videnoj i raskrinkanoj. Povezivanje nepovezivih pojmova pedofilije i homoseksualnosti stari je homofobni trik kojim se, unatoč izostanku argumenta, pokušava kod javnosti podići buru emocija i stvoriti osjećaj ugroze djece od skupine koja djecu ni na koji način ne ugrožava.

Kako suvremena psihijatrija gleda na homoseksualnost, kako na pedofiliju?

- Pedofilija je psihijatrijski poremećaj, u kojem odrasla osoba osjeća snažnu seksualnu privlačnost prema djeci. To je ozbiljan i težak poremećaj. Homoseksualnost nije poremećaj. To je seksualni identitet u kojem ljudi osjećaju seksualnu privlačnost prema ljudima istog spola.

Sljedbenici ideje "izjednačavanja", recimo društva "Desničari u pubu", među svojim ciljevima imaju i njeno "širenje" u populaciji. Je li Hrvatska plodno tlo za takve nebuloze, ili smo ih, što ja vjerujem, ipak nadišli?

- Valja biti na oprezu, povijest nas uči, a i iskustva nekih oko nas, da se izborna prava, nažalost, ponekad prebrzo gube. Ipak zadnji politički trendovi pokazuju određeni optimizam. Uostalom, vidimo da su Zagrepčanke i Zagrepčani odabrali opciju koja jasno i beskompromisno podržava i bori se za prava manjina i diskriminiranih skupina. ✓

ČESI SU, UZ AUSTRIJANCE, BILI ZAČETNICI TURISTIČKE ARHITEKTURE, A ŠTO SU SVE IZGRADILI NA NAŠOJ OBALI, BIT ĆE PRIKAZANO NA IZLOŽBI "ARHITEKTI IZ ČEŠKE I POČECI TURIZMA NA HRVATSKOM JADRANU" ORGANIZACIJI INSTITUTA ZA TURIZAM

GOSTI KOJI SU GRADILI JADRAN

ĐENADA KUČKOVIĆ

BILJANA BLIVAJS /CROPIX

Otvarali su vile, hotele i kupališta na Lošinju, Krku i u Dubrovniku, a izgradili su i prvi hotel na Plitvicama. Čeh Carl Seidl za vilu Frappart u Lovranu na izložbi u Beču 1914. dobio je zlatnu državnu medalju

Kada je, u Ostravi u Češkoj, otvorena izložba "Arhitekti iz Češke i počeci turizma na Hrvatskom Jadranu", doc. dr. sc. Jasenka Kranjčević iz Instituta za turizam u Zagrebu i jedna od autorica izložbe, prišao je stariji gospodin.

- Rekao mi je da mu je srce prepuno, da uživa u izložbi i da je njegov djed bio liječnik, imao je ordinacije u Opatiji i Varaždinu. Jedna mi se gospođa obratila sa suzama u očima jer ju je izložba podsjetila na lijepe dane na Jadranu - kaže Jasenka Kranjčević.

A ta izložba, koja je u proteklih pet godina bila postavljena u deset gradova u Hrvatskoj i Češkoj, među ostalima i 2019. godine u zgradi češkog Parlamenta, sada se ponovno može vidjeti u Zagrebu, od 15. srpnja, u prostoru Napretkova kulturnog centra u Bogovićevoj ulici.

Jasenka Kranjčević, arhitektica po struci, dugo se bavi istraživanjem hrvatske graditeljske baštine, osobito turističke arhitekture.

- Kad sam došla raditi u Institut,

jedno od mojih prvih službenih putovanja bilo je na Lošinju. Išla sam gledati tamošnje vile. Alfred Keller, arhitekt iz Beča, puno je radio kod nas u vrijeme Austro-Ugarske. A kako su Austrijanci skenirali puno svoje građe, časopisa i dokumenta koji se mogu pretraživati online, počela sam listati, tražiti sve što se odnosilo na našu obalu. Vidjela sam da ima mnogo toga, kao i da su mnogo toga radili arhitekti iz Češke. Smatrala sam da je to vrijedna tema za istraživanje našeg Instituta - objašnjava Kranjčević. - Budući da sam članica Hrvatsko-češkog društva, otišla sam na razgovor i u veleposlanstvo Republike Češke, povezali smo se s Kabinetom arhitekture u Ostravi i drugim njihovim institucijama i tako je nastala izložba.

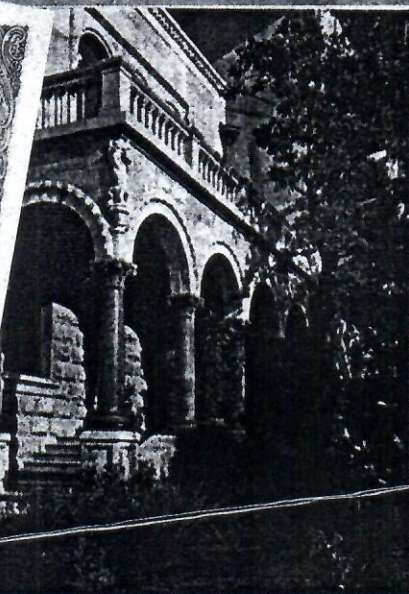
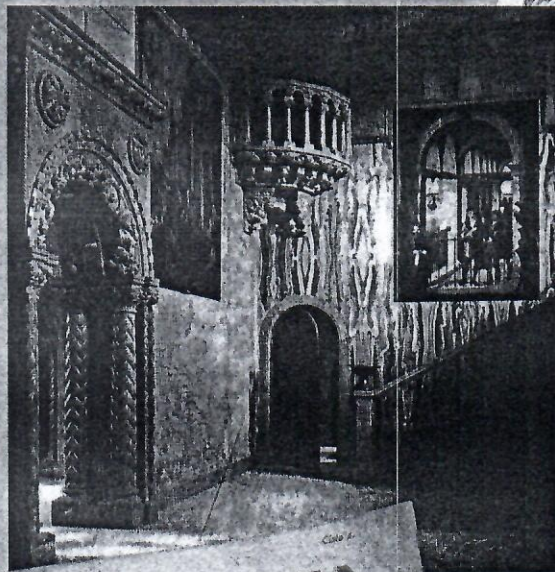
Uz izložbu je objavljena i knjiga koju su priredile Jasenka Kranjčević i povjesničarka umjetnosti Mirjana Kos, na tri jezika, češkom, engleskom i hrvatskom, koja je doživjela dva izdanja.

"Arhitekti iz Češke i počeci turizma na Hrvatskom Jadranu" zanimljiva je izložba i za struku i za laike - budi emocije, znatizelju i evocira uspomene.

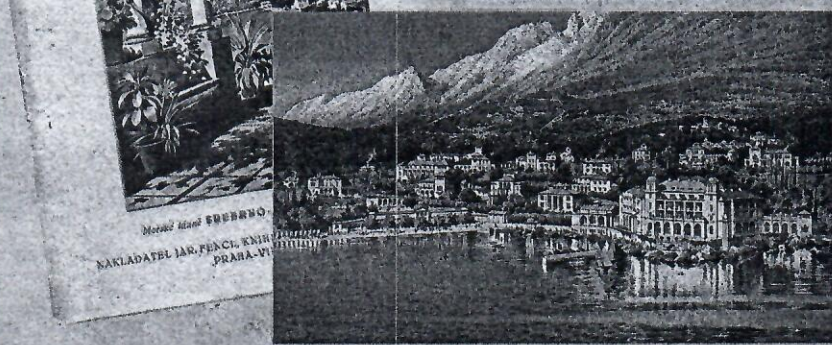
- Dosadašnje istraživanje o turističkoj arhitekturi pokazalo je da su brojni arhitekti iz Češke krajem 19. i početkom 20. stoljeća, odnosno za vrijeme Monarhije, kao i Kraljevine Jugoslavije, projektirali turi-

AUTORICA IZLOŽBE Arhitektica Jasenka Kranjčević dugo se bavi istraživanjem graditeljske baštine, osobito turističke arhitekture

VELIKÝ DOPRINOS Arhitekti iz Češke kraljem 19. i početkom 20. stoljeća, za vrijeme Monarhije i Kraljevine Jugoslavije, projektirali su turističku arhitekturu: hotelsko naselje Jirija Stibrala u Kuparima u uvali Srebreno kraj Dubrovnika (dolje lijevo) ili vila u istoj uvali (dolje desno), Vilu Frappart u Lovranu (gore lijevo) i vilu u Voloskom (gore desno) projektirao je Carl Seidl, a prvi hotel na Plitvicama (u sredini) Josip Dryak projektirao je 1896.

stičku arhitekturu na hrvatskom Jadranu. Svoj doprinos oblikovanju javnog prostora dali su praćenjem trendova i primjene u projektiranju turističke arhitekture, kako u konstrukciji, upotrebi tehnologije, tako i u oblikovanju zgrada, ali i kreiranju turističkog krajolika - kaže Jasenka Kranjčević. - U turističkoj promociji važna je prostorna prepoznatljivost, uredenost prostora te sklad prostora koji proizlaze iz urbanističko-arhitektonskih karakteristika u kombinaciji s tradicijskim prostornim identitetom. Da bi bile prepoznate na turističkom tržištu, destinacije često ističu svoj specifični prostorni identitet koji se oblikuje godinama pa čak i stoljećima. Prostorna različitost ili jedinstvenost, a ponekad i sličnost kod prepoznatljivosti turističke destinacije, svakako je važna - tumači.

Na izložbi su prikazani projekti više ili manje poznatih arhitekata kao što su Václav Vitězslav Chytrý, Karel Kotas, dr. Severin Ondřej, Josef Sakar, Jiří Stibrál, Alois Zima, Carl Seidl, August Johann Belohlávek, Matěj Blecha, Josef Dryák, Josef Hoffmann, Jan Kotěra, Emil Králíček, Rudolf Krausz, Karl Lehmann, Adolf Loos, Karel Pařík...

Neki od njih na hrvatskom su Jadranu djelovali privremeno, a neki su se trajno nastanili u Hrvatskoj,

poput Josefa Dryáka i Lava Kalde, dok je Carl Seidl velik dio svog radnog vijeka živio u Opatiji. Karel Pařík živio je i radio u Bosni i Hercegovini.

Najpoznatije ime među onima koji su svojim radom uljepšali naše gradove svakako je Carl Seidl. On je najviše traga ostavio je na liburnijskoj rivijeri - njegova su djela vile Brühl (poznata i kao vila Schmidt-Zabierow), Brunitzky, zgrada suđa i općine u Voloskom, stari dio današnjeg hotela Milenij i Ariston. Njegova je i famozna lovranska vila Frappart te vile Magnolia i Santa Maria. Za vilu Frappart u Lovranu dobio je na izložbi u Beču 1914. zlatnu državnu medalju.

Josip Dryak, na Plitvičkim jezerima, na Velikoj poljani, 1896. projektirao je prvi hotel koji je izveden. Hotel je izgorio 1939. no zanimljivo da je rekonstrukciju hotela radio također češki arhitekt Vjekoslav (Alois) Bastl.

Doc. dr. sc. Kranjčević sudjelovala je i u stvaranju nedavno objavljene knjige o Seidlu u Češkoj, a o radu tog arhitekta objavljena je u Hrvatskoj raskošna monografija Berislava Valušeka.

- Važnu ulogu imali su i češki investitori, jer su oni angažirali arhitekte iz Češke, tako je bilo najjednostavnije, nije bilo problema s jezikom - kadranje i dodaje da ne treba zaboraviti da smo Česi i mi tada bili u istoj državi.

Ističe da u cijeloj priči ništa manje nije bitan ni rad čeških arhitekata koji su djelovali preko akademске zajednice i utjecali obrazovanjem i na formiranje mladih arhitekata u kvalitetne stručnjake, jer su ih poticali na nova promišljanja o arhitekturi i upoznavali s novim trendovima u arhitekturi.

Spominje i jednog investitora koji, iako nije bio Čeh, itekako ima veze s Češkom i znatno je utjecao na naš turizam - Paula Kupelwiesera. On je, nakon što je bio izvršni direktor željezare u Vitkovicama u Češkoj, koja je tada zapošljavala otprilike 20.000 ljudi, 1893. kupio močvarno otočje Brjuni i pretvorio ih u ekskluzivnu turističku destinaciju.

- Dok je bio direktor željezare, brojni metalni proizvodi proizvedeni u češkoj željezari dopremljeni su i ugrađeni u gradnju brojnih građevina na hrvatskom Jadranu pa među ostalim i vidikovci na Brjuniima - objašnjava Jasenka Kranjčević koja smatra da je svojim radom tek načela ovu temu.

- Istraživanje treba proširiti i na doprinos čeških arhitekata, kao i drugih stručnjaka na kontinentalni dio Hrvatske, i to ne samo u projektiranju turističke arhitekture, nego i u projektiranju gospodarskih, prometnih, obrazovnih i drugih zgrada - govori.

Na izložbi su prikazani i planovi i, iz različitih razloga, nerealizirani

projekti, oni koji su ostali samo na papiru, u mašti - promatrač ne može izbjeći razmišljanja o tome kako bi danas izgledali neki naši gradovi na obali ili neki njihovi dijelovi da su postali stvarnost. Primjerice, kakve bi bile vizure Omišlja da je Josip Schultz realizirao svoju raskošnu ideju kupališta u tom gradiću na Krku. Ili, što bi bilo da se ostvario projekt Jirija Stibrala, hotelskog naselja u Kuparima u uvali Srebreno kraj Dubrovnika...

Ada su, nestručnim rječnikom rečeno, arhitekti iz Češke radili dobar posao, dokazuju i znatan broj realiziranih projekata koji postoje i danas i koriste se.

- S vremenskim odmakom vidljivo je da turistička arhitektura koju su projektirali ima posebno značenje u razvoju turizma, ne samo u urbanističko-arhitektonskom smislu, nego je treba sagledavati i kao doprinos kulturi. Ona je poput Baške na otoku Krku ili hotela u Opatiji i Kuparima, nesumnjivo udarila pečat prostornom identitetu te je po njemu i poznata - kaže Jasenka Kranjčević.

Također, investitori iz Češke, intenzivno su propagirali putovanja Čeha na hrvatski Jadran. Broj turista iz Češke iz godine u godinu je rastao, a brojni turistički vodiči tiskani su na češkom jeziku. Česi su bili među prvim našim turistima, a njihova

ljubav prema Jadranu, bez obzira na sve povijesne promjene i događaje, nikad nije usahnula. Uostalom, vjeri se ostali našem moru čak i u vrijeme korone.

Dio izložbe o arhitektima iz Češke dobio je i novi život. Naime, prije mjesec dana u Pardubicama u Češkoj otvorena je izložba "Ljeto na moru". Organizatori izložbe u Češkoj su Istočno-češka galerija iz Pardubice, Kabinet arhitekture iz Ostrave, Ministarstvo kulture Češke, Grad Pardubice, Institut za turizam iz Zagreba, Društvo arhitekata Dubrovnika, Ministarstvo turizma i sporta te Hrvatska turistička zajednica u Pragu. Počasni pokrovitelji izložbe je Hrvatsko veleposlanstvo u Pragu.

- Najveći dio izložbe odnosi se na prezentaciju grada iz fundusa Istočno-češke galerije koja prikazuje povijesnu i suvremenu umjetnost, dakle umjetničke slike, fotografije, prospekte, filmove i drugo povezano s turizmom. Mnogo toga povezano je, opet, s Hrvatskom. Ima i sale na vlastiti račun, s luftićima i ostalim priborom za odmor; s klasičnom slikom o češkim turistima. Treći dio, pak, odnosi se na turističku arhitekturu hrvatskog Jadrana koju su projektirali arhitekti iz Češke - kaže Jasenka Kranjčević. Nada se da će, čim to dopuste epidemiološke mjere, i sama moći otputovati u Češku i pogledati i tu zanimljivu priču o čvrstoj vezi Češke i Hrvatske. ✓